

atyámtól maradt örökséget. Te vagy a család értékes szőlőskertje, viszont gondozásod, testi és lelki értéked megőrzése szüleidre, s mindazokra hárul, kikkel közvetlen kapcsolatba fogsz kerülni. A család, az egyház, a társadalom, a nemzet, melyhez tartozni fogsz, mind-mind felelősek lesznek testi és lelki értékeid kialakításában, megtartásában. Mert te vagy egy a sok közül egyházunk, fajunk és nemzetünk szőlőse között. Az őseid örököse lettél, s ennek tudatosítása számodra a jövő feladata lesz.

Lássátok hát tisztán – szülők – jövőendő felelősségeketek, hogy abban az erős meggyőződésedekben, hitben tudjátok nevelni féltett gyermekedeket, és ellene tudjátok állni minden kísértésnek, csábításnak. Legyetek résen ti is egyházunk tagjai, többi keresztények, éreztétek át, hogy súlyos a teher, melyet testünkben, lelkünkben hordozunk a jövőendő érdekében. Ha mindezen követelmények birtokába jutottunk, jutottatok, akkor főlemelkedtetek ama magaslatra, ahol a tiszta lelkületű, de tehetetlen gyermek van, aki mosolyogni tud, de nem gyűlölni, aki kész arra, hogy az örök értéket átvegye, és tovább megtartsa. A természetnek ölében az Isten keze formál és alkot, mi a percek, órákat számlálgatjuk, s észre sem vesszük, hogy melyik pillanatban díszíti fel Isten a föld hatalmas kertjét tarka virágaival. Lehetőséget adott, hogy az ember is díszítse élete kertjét féltett virágaival, ennek megtestesítői a hozzánk érkezett gyermekek sokasága.

Igyekezünk hát őket úgy nevelni, hogy egyházunk és nemzetünk értékes szőlőskertjei legyenek, akiket semmi körülmények között nem adunk el. S hogy mindezekhez erőnk is legyen, jöjjetek, kérjük egy Istenünk segítségét, és imádkozzunk. Ámen.

GYERŐ DÁVID

KAIN ÉS ÁBEL

(Bibliamagyarázat)*

1Móz 4,1–8

A felolvasott történet jól ismert, de én egy sajátos értelmezéssel próbálkozom meg ma. Ehhez segítségül nem bibliakritikusokat, sem bibliai lexikonokat hívtam, hanem John Steinbeck amerikai Nobel-díjas író, valamint két 20. századi nagy magyar gondolkodó, Hamvas Béla és Márai Sándor gondolatait. Az író, a művész közelről sem azt ragadja meg, amit a tudós, a kritikus. Remélem, ez a mai bibliamagyarázaton is érződni fog.

---

* Elhangzott 2002. február 8-án a Teológiai Intézetben a Csendesnapokon.

Kain és Ábel történetének kapcsán írja Steinbeck, hogy az embert végső soron nem érdekli semmi más, csak önmaga. Ha a történet nem arról az emberről szól, akinek meséljük, nem fog odafigyelni. Így jött rá egy nagy szabályra: az igazi, tartós hatású történet mindenkiről szól, mert különben nem maradandó. A furcsa és idegenszerű nem érdekes, csak az, ami ismerős és mélységesen személyes jellegű. Én ezzel a reménnyel válaszítottam ki mára ezt a történetet: hogy mindannyiunkhoz és mindannyiunkról szól.

A Kain-Ábel történet is azért az egyik legismertebb a világon, mert mindenkinek a története: az emberi lélek jelképes története. Mindannyian voltunk gyermekek, jól emlékezhetünk hát arra, hogy a legnagyobb rémülete egy gyermek szívének az, hogy nem szeretik. A pokoltól sem fél úgy, mint attól, hogy visszalökik, elutasítják. Nincs ember, aki kisebb-nagyobb mértékben ne érezte volna a visszautasítás gyötrelmét. A mellőzés haragot szül, a harag valami bünt a mellőzés megbosszulására, a bűn pedig büntudattal jár – íme a történet, s íme az emberiség története.

Az 1–2. vers tulajdonképpen bevezetés: elhelyez a történetben, adatokat nyújt, leírja az alapeseményeket és rangsorolja a fiúkat. A nevek azonban eleve más üzenetet is hordoznak, némileg ellentmondván a megszokott értelmezésnek, amely szerint Ábel az ártatlan áldozat, Kain pedig a vérszomjas gyilkos: az Ábel név jelentése lehelet, lélegzet, semmiség, elmúlás, esendőség, a Kainé szerzemény, nyereség, tulajdon, alkotó, alapító.

A 3–5. versek az áldozatvitelt és az isteni visszahatást írják le. Közismert, hogy az áldozat a primitív vallásokban az isteni jóindulat megnyerésére irányult. Próbálkozzunk meg ma egy másféle értelmezéssel, amelyik nemcsak az istenség hatalmát dicsőíti, amelyet meg kell nyerni, hanem értékeli az ember adási vágyát is mint az önkifejezés alapformáját. Eszerint az áldozat ténye nemcsak a túlsó partért, az istenségért történik, hanem az innensőért is, az áldozóért, az emberért önmagáért. Sőt, Hamvas Béla írja, az, hogy valami van, még nem jelent semmit, minden, ami van, csak az adásban, az elajándékozásban nyer jelentőséget. Ez minden viszony alapja, még az ember–Isten viszonyé is, s ebben a viszonyban az, aki ad, mélyebbről van kötve, mint az, aki kap, mert nem a szükséglet köti, hanem a bőség. Az igazi kényszer sohasem a hiányok betöltése, hanem a fölösleg elajándékozása. Aki ad, az az elfogadóra jobban rá van szorulva, mint az elfogadó arra, aki ad. Hálája is mélyebb, büszkesége is, diadala is.

Kain esetében azonban Isten visszahatása miatt a hála, büszkeség és diadal hamar csalódottságba, szomorúságba és haragba csapott át. Nem vesztett el semmit és senkit, nem szenvedett fizikai fájdalmat – de amit érzett, valahol mégis rosszabb volt, mint a halál vagy a szenvedés: az, hogy elveszítette önbecsülését. Márai írja, van valami, ami úgy tud fájni, hogy a halál sem tudja feloldani az ilyen gyötrődést: ha megsebzik bennünk azt a mély önérzetet, amely nélkül nem tudunk többé emberek maradni. Igen, hiúság, s mégis az emberi élet egyik legmélyebb tartalma ez az önérzet. Kain is ezt az önérzetet érezte megsebzettnek Isten válasza által, s ezt a maga módján ki is fejezte.

A 6–7. versek Isten válaszát hozzák Kain elkeseredettségére. A válasz első része számomra a történetből érthetetlen marad, mert Isten olyan dolgot leckézteti meg és oktatja ki Kaint, amiről a történetből nem tudunk, hogy elkövette volna. Isten azt mondja, hogy az önértet, az öntudat állapota az ember tetteinek egyenes következménye, aki jót tesz, megelégedett és tiszta marad, aki pedig rosszat tesz, a bűn veti ki arra a hálóját. Ez így tökéletesen igaz, de mi az a „nem jó”, amit Kain tett, mivel magyarázható, hogy Isten az ő áldozatát nem fogadta el?

A lényeg azonban, bár ez is egy fontos kérdés, nem itt van, hanem a 7. vers végén: „de te uralkodhatsz rajta”, vagyis a bűnön. A héber nyelvű szöveg egy olyan szót is tartalmaz, amit a magyar fordítások nem adtak szó szerint vissza: *timsel*=lehet, s akkor a mondat így is fordítható, erősebben: lehetőséged van arra, hogy uralkodj a bűnön. Steinbeck írja, a „lehet” talán a legfontosabb szó a világon, mert állandó választást enged az embernek. Arra utal, hogy még a bűn kötöttségében is örökké nyitva áll az út. A felelősséget visszahárítja az emberre, mert ha igaz az, hogy lehetőségünk van megtenni valamit, akkor arra is lehetőségünk van, hogy ne tegyük meg.

Véleményem alapján itt rejlik a Kain és Ábel történetének igazi üzenete. Az teszi az embert igazán nagygyá, az ruházza fel az istenek méreteivel, hogy minden gyengeségében és mocskában is rendelkezésére áll a nagy lehetőség, a választásé. Megválaszthatja útját, átküzdheti magát az akadályokon, ellenállhat a csábításnak, a haragnak, a bűnnek – és győzhet. Könnyű dolog ugyanis lustaságból és gyengeségből minden felelősséget Isten nyakába varrni: „Utamat előre megszabtad, nem tehetek róla.” Vagy könnyű elbújni, és azzal mentegetőzni, nem tehetek semmiről, a véremlen van, örökölttem és kész. Kain is könnyen elintézte az ügyet, nem fogadtad el az én áldozatomat, megsértetted bennem a legmélyebb önértetet, na megállj csak, ezért valakinek lakolnia kell.

A választás azonban dicsőséges, ez emeli az embert emberré. Ezért kell örök lángú szeretetnek lobognia bennünk ama csillogó, pompás szerszám iránt, amit emberi léleknek nevezünk. Steinbeck jelzőivel élve bűbájosan szép és egyedi, nincs párja az egész világegyetemben. Mindig újra meg újra támadják, de sohasem tudják elpusztítani, mert „megvan rá a lehetőségünk”! Elmondtam már egyszer ezt a közelmúltban: én nem hiszem, hogy minden ember elpusztul, nyilván nem fizikai, hanem szellemi értelemben. Vannak, akik nem hálnak meg, és általuk él az egész világ. Ami a csatákra igaz, igaz a szellemre is: csak a győztesek emléke marad fenn. Majdnem minden ember elpusztul, de van néhány, aki, hogy mózesi metaforát használjak, tűzoszlopként vezeti az emberiséget a sötétségen át. „Megvan rá a lehetőséged.” Nekem is, neked is, mindenkinek. Igaz, hogy gyengék vagyunk és gyarlók, de ha csak ez volna minden, amit valaha is fel tudunk mutatni, már régen eltűntünk volna a Föld felszínéről.

Végül a 8. vers Kain cselekedetét írja le, amint megöli testvérét. Különböget kell tennünk a jogi és erkölcsi értelemben vett büntett, rossz cselekedet

között. Kain bűne jogi értelemben akkor kezdődött, amikor lesújtott fegyverével vagy szerszámával az öccsére. Az erkölcs azonban a bűnt, a rosszat sokkal korábról eredezteti. Az erkölcs tudja, hogy a tények néha csak szálnalmas következmények. Az ember nem azzal vétkezik, amit csinál, hanem a szándékkal, amellyel elkövet ezt vagy azt. Minden a szándék. A régi nagy vallásos jogrendszerek tudják ezt, és hirdetik, ezt mondja maga Jézus is, „aki csak haragszik atyjafiára, méltó arra, hogy ítélkezzenek felette”. Ha ki akarom élezni a dolgot, azt kell mondanom, egy ember elkövethet hűtlenséget, aljasságot, igen, a legrosszabbat is, gyilkolhat, s belülről tiszta maradhat. A cselekedet még nem az igazság, mindig csak következmény. Kain esetében persze ez nem így történt, ő belülről nem maradt tiszta, az ő esetében a bűn előbb erkölcsi, aztán jogi értelemben is eluralkodott, ő nem volt képes jól választani.

Ebből fakad tulajdonképpen a történet erkölcsi üzenete is, amelynek megfogalmazására egy másik keleti kultúrkör jelentős személyiségének, Lao-cének a szavait használnám fel:

*„a szilárd és az erős a halálé,
a puha és a gyenge az életé,
a gyenge legyőzi az erőset,
a lágy legyőzi a keményet,
mindenki tudja a földön,
de senki se mer eszerint tenni.”*

Kain és Ábel történetéből, és főleg Kain szerencsétlen sorsából az csen-dül ki, hogy nem az győz, aki kemény marad, hanem aki meglágyul, aki enged és befogad, aki felad és feloldja önmagát. Az győz, aki tudja, hogy az önfeladás nem a gyengeség, hanem az erő jele. A történet jól példázza, milyen retentő örület azt hinni, az a helyzet ura, aki kevésbé szeret, aki inkább megtartja eszét, aki hidegebb marad, aki távolabb tartja magát – ez a tévedés, amin minden sors összetörik. A győzelem azé, aki inkább szeret, aki elveszti erejét, aki jobban áthevül, aki közelebb van, aki fel tud olvadni, aki meg tud semmisülni.

Hogy erre egy nagyon életszerű példát hozzak Hamvástól: a gyermek is annak a nemét kapja, aki mélyebben adta fel magát az ölelés pillanatában. Ha a nő tudott lágyabb és gyengébb lenni, a gyermek leány lesz, ha a férfi, fiú lesz, a gyermek neme az egyesülésben való megsemmisült odaadástól függ, annak a nemét kapja, aki a gyengébb volt, mert az volt az erősebb. Mindig az győz, aki fel tudja adni énjét.

Végezetül: hadd valljam be nyilvánosan, amit önmagam is csak nemrég ismertem fel a barátom provokáló kérdésére, hogy ki a történet igazi főszereplője. Az igazi főhős egyértelműen a látszólag vesztes Kain, elsősorban azért, mert őbenne tudom meglátni önmagamat minden bűnömme, indulatommal, korlátommal, kicsinységemmel együtt. Gyakran én magam vagyok Kain, én nem tudok uralkodni magamon, én választok rosszul, én nem tudom a maga teljességében felmérni az életemet. A fő különbség köztem és

Kain között mégis az, hogy a választás lehetősége előttem még állandóan nyitva áll: beismerhetem tévedésem, összeszedhetem magam, bocsánatot kérhetek, és helyrehozhatom bűnöm. Maga Isten még Kain esetében is elfogadja a megtérést, hiszen megjelöli, s ezzel védelmébe veszi Kaint, hogy más baj ne érhesse, s nem Ábeltől, hanem ettől a Kaintól származik aztán s terjed el az élet, az emberi élet, a Földön.

Ez az élet lüktet az én ereimben is. Ott lüktet bennem a lehetőség, hogy Kain bűne rajtam is eluralkodjék, de ott lüktet a választásé is, amellyel megelőzhetem a vétkezést. Saját terhem e felelősség elhordozása. Ettől igazán emberi, ettől igazán teljes az életem. S ettől Istennek is tetsző.

JÓZSA ISTVÁN LAJOS

ÉLETRE SZÓLÓ HIVATÁS (Bibliamagyarázat)*

Lk 5,1-11

Mielőtt a bibliai szöveg értelmezésébe belefognánk, próbáljuk meg elhelyezni földrajzilag, azaz térben, valamint időben e bibliai történet eseményeinek színhelyét és idejét. Időben gondolkodva: Palesztinába vagyunk Jézus korában. Térben: Palesztina északi részében, Galileában, a Genezáret-tó partján vagyunk. kereskedelmi- és halászvárosok gyűrűjében, mint: Betsaida, Korazin, Kapernaum (Kafer Nahum azaz Nahum próféta városa), Magdala és Tibériász. De fogalmazhatnánk egyszerűen úgy is, hogy Jézus szülőföldjén vagyunk, Názáret szomszédságában.

A Szentírás tudósítása szerint Jézus valahányszor visszatért Galileába, elterjedt a híre az egész környéken. (Lk 4,14). Názareti tartózkodása során, szokása szerint sosem mulasztotta el, hogy be ne menjen a zsinagógába tanítani, és hálát adni. Egy kivételt leszámítva szülőföldjén nagy sikere volt tanításának úgy, hogy „dicsőítette mindenki” (Lk 4,15). Egy alkalommal azonban, amikor Ézsaiás próféta könyvéből a következő részt olvasta fel: „Az Úr Lelke van énrajtam, mivel felkent engem, hogy evangéliumot hirdessek a szegényeknek, azért küldött el, hogy a szabadulást hirdessek a foglyoknak, és a vakoknak szemük megnyílását, hogy szabadon bocsássam a megkínzottakat, és hirdessek az Úr kedves esztendejét” (Lk 4,18–19), megbotránkoztak övéi, és így fakadtak ki: „Nemde a József fia ez? Ő pedig így szólt hozzájuk: Biztosan azt a közmondást mondjátok rám: Orvos, gyógyítsd

---

* Elhangzott 2002. február 9-én a Teológiai Intézetben a Csenedesnapokon.